

Biblioteksplan för Gagnefs kommun 2020-2023

Innehåll

Syftet med biblioteksplanen och styrning	1
Biblioteksverksamheten i ett kommunperspektiv	2
Fakta, nuläge och framtid för biblioteken i Gagnefs kommun	3
Gagnefs kommunbibliotek.....	3
Dalabiblioteken	4
Omvärldsbevakning, utmaningar för Gagnefs kommun Fel! Bokmärket är inte definierat.	
Demokrati och delaktighet	4
Öppet för alla	5
Prioriterade grupper och tillgänglighet	5
Delaktighet och inflytande	6
Bibliotekets olika uppdrag – områden med särskilt fokus under perioden 2020-2023.....	7
1. Läsning och litteratur	7
2. Lärande	8
3. Digital kompetens.....	9
Styrdokument	10

Syftet med biblioteksplanen och styrning

”Biblioteksplan 2020 – 2024, Gagnefs kommunbibliotek” syftar till att säkerställa att biblioteksverksamheten i kommunen ska hålla hög kvalitet, vara effektiv och svara mot biblioteksanvändarnas behov och önskemål. Den ska vara en hjälp för medborgarna att veta vad de kan förvänta sig av biblioteksverksamheten i kommunen, vara ett verktyg för att styra och följa upp den egna verksamheten inom kommunbiblioteksorganisationen och ange utvecklingsområden och strategi för dessa.

Biblioteksplanen bör också, enligt bibliotekslagens förarbete och propositionerna som resulterade i skrivningen om biblioteksplan, ”ge närmare besked om verksamhetens inriktning och omfattning på sådan nivå att medborgarens förutsättningar att påverka huvudmannens överväganden gynnas” (2 § i bibliotekslagen).

Biblioteksplanen är ett politiskt, övergripande dokument som anger huvudinriktningen för verksamheten. Dokumentet behandlas i flera instanser från Kultur- och fritidsnämnden till kommunfullmäktige.

Den utgår från Bibliotekslagen (SFS 2013:801), Vision 2030 för Gagnefs kommun och Kommunfullmäktiges övergripande mål samt Kultur- och fritidsnämndens uppfyllandemål. Utifrån dessa styrdokument upprättas verksamhetsplaner som bryts ner i aktiviteter för de olika biblioteken. Uppföljning sker årligen i kommunens årsredovisning som baseras på nämndens uppfyllandemål.

Andra styrdokument är Barnkonventionen SFS 2018:1197, överenskommelsen mellan Gagnefs kommun och Region Dalarna för åren 2019 – 2022 och Unescos folk- och skolbiblioteksmanifest. Skolbiblioteksverksamheten regleras sedan 2011 även av Skollag (SFS 2010:800).

Biblioteksverksamheten i ett kommunperspektiv

Biblioteksplanen är ett av många kommunala styrdokument. Dess ramar sätts av kommunens vision och kommunfullmäktiges övergripande mål samt värdegrunden som ligger till grund för all verksamhet i kommunen.

Kultur- och fritidsnämnden beslutar om uppfyllandemålen som konkretiseras i nedtecknade aktiviteter för att nå upp till nämndmålen.

Kommunfullmäktiges övergripande mål delas in utifrån fem olika perspektiv och här följer ett urval med ett antal mål där biblioteken spelar en viktig roll:

- Invånar- och brukarperspektiv
Gagnefs kommun är öppen, tillgänglig och jämlik där det är enkelt att ta del av kommunens tjänster.
I Gagnefs kommun är förutsättningarna goda för lärande i livets alla skeden.
- Medarbetarperspektiv
I Gagnefs kommun samverkar medarbetarna över förvaltningsgränserna.
- Utvecklingsperspektiv
I Gagnefs kommun uppmuntras nytänkande, entreprenörskap och främjas allas möjlighet till arbete och meningsfull sysselsättning.
Gagnefs kommun är en professionell samarbets- och samverkanspartner som ser möjligheter före hinder.
Gagnef är en ekologiskt hållbar kommun där det är enkelt att leva miljövänligt.

Fakta, nuläge och framtid för biblioteken i Gagnefs kommun

Gagnefs kommunbibliotek

Gagnefs kommun har 0,39 bibliotek per 1000 invånare. Det är bara fyra kommuner av 55 med invånarantal 10 000 – 15 000 som har fler bibliotek per invånare. Närheten till sitt bibliotek gör det lättare att låna böcker och ta del av lärande, litteratur och kultur.

Gagnefs kommunbibliotek är en del av Kultur- och fritidsförvaltningen och huvudman är Kultur- och fritidsnämnden. Förvaltningen består av fyra enheter: bibliotek, fritid, fritidsgårdar och kultur.

Kommunbiblioteket har uppdraget att driva all folkbiblioteks- och skolbiblioteksverksamhet i kommunens regi.

Gagnefs kommun är unik på så sätt att den saknar egentlig centralort. Den består av ett femtiotal orter och byar. Åtta av dessa är lite större – Björbo, Dala-Floda, Mockfjärd, Bäsna, Djurås, Sifferbo, Djurmo och Gagnef s kyrkby. Folkbibliotek finns på fyra av dessa orter i kommunen, Djurås, Mockfjärd, Dala-Floda och Björbo.

Huvudbiblioteket i Djurås fungerar även som skolbibliotek för en av kommunens två F-9 skolor och ligger i dess närhet. Denna skola har även tillgång till en mindre boksamling som delvis byggts upp med hjälp från kommunbiblioteksorganisationen, men som inte är bemannad.

Den största filialen finns i Mockfjärd och är ett integrerat folk- och skolbibliotek inrymt i kommunens andra F-9 skola. Därtill kommer ytterligare två mindre integrerade folk- och skolbibliotek i Björbo och Dala-Floda samt tre renodlade skolbibliotek i orterna Djurmo, Bäsna och Gagnefs kyrkby. Dessa tre är inte tillgängliga för allmänheten och bemannas inte av bibliotekens personal. Deras boksamlingar finns dock i folkbibliotekets datasystem och underhålls av folkbibliotekets personal.

De integrerade folk- och skolbiblioteken är bemannade av bibliotekspersonal som sköter vägledning, utlåning, inköp och boksamlingen i övrigt.

En skolbibliotekarie har uppdraget att arbeta läsfrämjande, stärka elevernas medie- och informationskunnighet (MIK) och ha undervisning i bibliotekskunskap och källkritik i samtliga grundskolor i kommunen.

På biblioteken finns det idag 6,4 årsverken fördelade på sju personer som arbetar med både folkbibliotek och skolbibliotek. 4,4 bibliotekarier och 1,0 biblioteksassistent samt 1,0 enhetschef för kultur och bibliotek.

Dalabiblioteken

Gagnefs folkbibliotek går samman med Dalarnas alla bibliotek och bildar Dalabiblioteken under 2021. Syftet är att säkra fortsatt utvecklingskraft av bibliotekens tjänster i framtiden, få bättre användning av gemensamma resurser, utnyttja och stärka personalens kompetenser samt underlätta kompetensförsörjning. Genom denna samverkan stärker biblioteken Dalarnas invånares rätt till information, kunskap och kultur som en del av det demokratiska samhället. Dalarnas invånare får tillgång till alla kommunbiblioteks böcker, medier och annat material, oavsett var i länet man bor. Det ska upplevas som "ett bibliotek" med gemensam webb och stort gemensamt utbud av e-medier och databaser.

Demokrati och delaktighet

Bibliotekslagens ändamålsparagraf har sina rötter i grundlagen. Utgångspunkten är regeringsformens inledande paragrafer:

1§ All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse.

2§ Den offentliga makten ska utföras med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten.

För att vi som medborgare ska kunna utöva våra demokratiska rättigheter, vår offentliga makt, behöver vi kunskap, information och tillgång till litteratur och andra medier, utan censur. I bibliotekslagens andra paragraf står:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.

Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Lagen slår fast att folkbibliotekens medier ska präglas av allsidighet och kvalitet.

Öppet för alla

Folkbiblioteken är öppna för alla. De ger lika möjligheter för alla, oavsett socioekonomiska förutsättningar, att ta del av information, kunskap och kultur. Bibliotek har hög trovärdighet hos befolkningen och en lång tradition av att tillhandahålla saklig information och bidra till att fler kan ta del av samhällsinformation.

Prioriterade grupper och tillgänglighet

"Gagnefs kommun är öppen, tillgänglig och jämlik där det är enkelt att ta del av kommunens tjänster." (Ur kommunfullmäktiges övergripande mål)

Bibliotekslagen slår fast att prioriterade grupper i all kommunal biblioteksverksamhet är personer med funktionsnedsättning samt personer som har annat modersmål än svenska samt nationella minoriteter (§ 4 och 5). Man slår också fast att barn och ungdomar ska ägnas särskild uppmärksamhet för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning (§ 8). Även på kommunal och regional nivå har man valt att prioritera barn och unga, bland annat har Region Dalarna antagit visionen att bli Sveriges bästa region för barn och unga.

För personer med olika typer av funktionsnedsättning tillhandahålls olika typer av anpassade medier, bland annat lättlästa böcker, böcker med tecken som stöd och talböcker. Biblioteket har ett grundbestånd av storstilslitteratur. Den lättlästa litteraturen för vuxna riktar sig både till personer med läsnedsättning och personer som håller på att lära sig svenska. En

del av dessa böcker har också medföljande cd-skivor, så att man kan läsa och lyssna på texten samtidigt.

Talböcker är böcker att lyssna på för personer med läsnedsättning. Bland yngre låntagare är det numer vanligast att lyssna på talböcker i appen Legimus, men biblioteket har också möjlighet att bränna s.k. Daisy-skivor till de låntagare som önskar det.

Vad gäller personer med annat modersmål än svenska anpassas inköpen av medier efter vilka språk som talas i kommunen. På senare år har till exempel köpts in litteratur på arabiska, persiska, somaliska och tigrinska.

Vad gäller de nationella minoriteterna fokuserar biblioteket framförallt på medier på finska, då kommunen har många finskspråkiga invånare, men tillhandahåller även ett mindre bestånd på de resterande fyra nationella minoritetsspråken.

Tillgänglighet rör också den fysiska miljön och ska i möjligaste mån anpassas så att personer med olika funktionsnedsättningar har möjlighet att röra sig obehindrat i och hitta i bibliotekens lokaler.

I allt informationsmaterial biblioteket förmedlar finns ett tillgänglighetsperspektiv i text och bild, till exempel på webbplatsen, i broschyrer och annonser.

Delaktighet och inflytande

Gagnefs kommunbibliotek ska uppmuntra och underlätta för biblioteksanvändarna att vara delaktiga i hur bibliotekets verksamhet och utbud utformas. Särskilda ansträngningar ska göras för att underlätta för barn och unga att vara delaktiga.

Biblioteket utvecklar under perioden:

- Ökad dialog med kommuninvånarna. Metoder för att underlätta delaktighet och inflytande. Användarundersökningar av bibliotekets webbsida för att ta reda på om det är enkelt att få relevant information om bibliotekets tjänster.
 - Utökade öppettider. Biblioteket undersöker förutsättningarna för meröppet på ett eller flera bibliotek i kommunen.
 - Anpassad skyltning och information för att lättare hitta i, och till biblioteken.
 - Metoder att bättre nå ut till prioriterade grupper med information om bibliotekets tjänster.
 - Programverksamhet riktad till bibliotekets prioriterade grupper
-

Bibliotekets olika uppdrag – områden med särskilt fokus under perioden 2020 – 2023

1. Läsning och litteratur
2. Lärande
3. Digital kompetens

1. Läsning och litteratur

Ett av bibliotekets huvuduppdrag är att främja läsning och tillgång till litteratur (§ 7 bibliotekslagen). Att kunna läsa, förstå och tolka det man läser är i grunden en demokratifråga.

Skolan har det största ansvaret för barns läsinlärning men biblioteken har ett mycket viktigt uppdrag att inspirera till läsning för både barn och vuxna genom att tillhandahålla bra och intressant litteratur och anordna olika läsfrämjande aktiviteter i egen regi och i samverkan med andra.

Barnbibliotekarien i Gagnefs kommun har ett nära samarbete med barnhälsovården, öppna förskolan och förskolan kring läsning och små barns språkutveckling samt arbetar med det länsövergripande arbetet Språkslingan. Målet är att stimulera vuxna i barns närhet att se på läsning som en väg att stötta barnets språkutveckling. För att arbeta mot detta bjuder biblioteket till exempel in föräldrar och småbarn till träffar som ska inspirera till läsning, sång och annan språkstimulering samt ger alla nyfödda en gåvobok. Biblioteket arrangerar även olika former av läsfrämjandeträffar och kulturprogram för barn i olika åldrar. Det kan vara teater, pyssel, boktipsträffar, musik och rytmik.

För vuxna arrangeras exempelvis högläsning, litteratursamtal och författarbesök. Det finns bokcirkelkassar för utlån om man vill träffas och läsa och diskutera olika böcker. Personalen bok-tipsar på sociala medier och på bibliotekets webbplats.

Läsandet ger upplevelser, kan vidga medvetandet och ge nya insikter inom de mest varierade fält. Man talar om det ”vidgade textbegreppet”, att det är mediernas innehåll som är det viktiga, inte formaten och att biblioteken har som uppdrag att främja kulturell verksamhet. Litteraturen som konstform är en essentiell del av bibliotekens demokratifrämjande uppdrag.

Biblioteket utvecklar under perioden:

- Samverkansformer med förskolan
- Samverkansformer med kommunens familjecentral (barnhälsovård, öppna förskolan)
- Läsfrämjande programverksamhet för alla åldrar med lästräffar i olika former.
- Sätt att främja litteraturen som konstform med tex författarbesök, skrivarskola och litteraturtips.
- Samverkan i länet kring läsfrämjande insatser för barn och unga.
- Kompetenshöjande insatser kring läsfrämjande för personalen genom både internt och externt lärande.

2. Lärande

"I Gagnefs kommun är förutsättningarna goda för lärande i livets alla skeden." (Ur Fullmäktiges övergripandemål)

"Gagnefs kommun och Region Dalarna bidrar till bildning och delaktighet genom att främja det informella lärandet."
(Ur överenskommelse med Region Dalarna 2019-2022)

På kommunens bibliotek är trösklarna låga och personer i alla åldrar ska kunna få hjälp vid kunskapssökning, få tips på relevant litteratur, hjälp att söka på webben. Man talar om det informella lärandet som något som individen själv tar initiativ till, något som sker på egen hand i olika åldrar. I fullmäktiges övergripandemål för perioden står att förutsättningarna är goda för lärande i livets alla skeden och att biblioteken ska bidra till bildning och delaktighet genom att främja det informella lärandet.

Gagnefs kommunbibliotek anpassar del av dina inköp efter studerande upp till grundnivå på universitetsnivå samt bistå med fjärrlån av den litteratur som efterfrågas av få studerande och då litteraturen inte finns att tillgå för inköp.

Gagnefs kommunbibliotek ska vara en integrerad del i grundskolan och aktivt arbeta för att öka elevernas kunskaper om källkritik, informationssökning och bibliotekskunskap för att vara ett stöd i elevernas utbildning.

Biblioteket utvecklar under perioden:

- Sätt att öka intresset för bildning, lärande, utbildning och forskning genom att erbjuda publika program såsom föredrag i olika ämnen, till exempel att direktsända olika föredrag från olika högskolor och universitet.
- Utveckla samverkansformer mellan folkbiblioteket och barn- och utbildningsförvaltningen för att utveckla kommunens alla skolbibliotek, särskilt de mindre skolornas bibliotek som inte bemannas av bibliotekets personal, för att tillgången till biblioteksverksamhet ska bli mer jämlik.
- Utveckla samverkansformer med kommunens studieförbund kring det informella lärandet.

3. Digital kompetens

”Folkbiblioteket ska verka för kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.”
(Ur 7 § bibliotekslagen)

Basfärdigheter inom IT behövs för att kunna hantera vardagslivet och för att kunna ta del av samhällsinformation. Enligt Gagnefs kommuns vision inför 2030 ska det digitala samhället vara en självklarhet. Men i takt med att allt fler samhällsfunktioner flyttar ut på internet finns risk att många hamnar utanför och har svårt att hävda sig på arbetsmarknaden och att fullt ut ta del av samhällets service. Man talar om en digital klyfta och att så mycket som en femtedel av i huvudsak äldre saknar tillgång till internet och de färdigheter som behövs för att kunna ta del av samhällsservice.

Biblioteket ska bli bättre på att hitta sätt att nå personer som vill och behöver förbättra sin digitala kompetens och utforma bra och effektiva insatser för dessa, speciellt äldre, nyanlända och personer som står utanför arbetsmarknaden.

I takt med ett allt större informationsflöde som digitaliseringen bidrar till, ökar behovet av att kunna hantera, värdera och analysera all information. Det är viktigt att förstå mediernas roll i samhället, att veta hur man kritiskt granskar källor för att kunna bilda sig en egen uppfattning om dess relevans.

Biblioteket utvecklar under perioden:

- Medarbetarnas egen IT-kompetens och pedagogiska förmåga att förmedla sina kunskaper.
- Metoder att initiera och driva, själva och tillsammans med andra, projekt för ökad digital delaktighet i syfte att underlätta kunskapsinhämtning och lärande och delaktighet i kulturlivet bland kommuninvånarna.
- Metoder att belysa och öka intresset hos kommuninvånarna för medie- och informationskunnighet (MIK), att ge grundläggande kunskap om källkritik och informationssökning och förutsättningar kring detta.

Styrdokument

Bibliotekslagen (SFS 2013:801)

Skollagen (SFS 2010:800) som säger att alla elever oavsett skolform ska ha tillgång till skolbibliotek.

Barnkonventionen (SFS 2018:1197)

Vision 2030 för Gagnefs kommun (KS/2017:81/00)

Kommunfullmäktiges övergripande mål (KS/2018:149/00)

Kultur- och fritidsnämndens uppfyllandemål (KFN/2018:116)

Överenskommelse mellan Gagnefs kommun och Region Dalarna för åren 2019 – 2022 (LD17/03997)

UNESCO:s folk- och skolbiblioteksmanifest
